

alio testimonium perhibuit, Pater de Filio, qui utique et dicebat: « Hic est Filius meus dilectus, in quo bene » complacui, ipsum audite¹ » Dilectum lego, et credo quod Pater est qui diligit, et Filius qui diligitur. Unigenitum audio Christum, et non dubito quia unus ab uno est genitus. Primogenitum Paulus clamat, dicens: « Qui » est imago Dei invisibilis, primogenitus universae creaturae². » Et profiteor secundum sententiam divinarum Scripturarum, quod est Filius primogenitus, et non ingenus: et quia in illo creata sunt omnia quae sunt in caelis, et quae sunt in terra, visibilia et invisibilia, sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates: omnia per ipsum facta sunt, et in ipso creata sunt, et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant: et iste Filius Dei, Deus unigenitus, cum sit ante omnes. Ipse enim dicit: « Quod vidi apud Patrem meum, loquor³, » Iste Filius etiam, quod vos carni ascribitis, in sancto ait Evangelio: « Si diligeretis me, gauderetis utique, quoniam » vado ad Patrem, quoniam Pater major me est⁴. » Ista enim legentes credimus, et profitemur secundum Apostolum, quod ei omnia subjecta sint ut magno Deo⁵. Iste enim magnus Deus, quem talem genuit Pater, ut ipse persecutus es, utique majorem Patrem confessus est⁶, ut statuatur illum unum Deum, in cujus et sinu describitur a Joanne evangelista. Audi utique ipsum clamantem et dicentem de invisibilitate omnipotentis Dei, quod Deum nemo vidit unquam, unigenitus Filius qui est in sinu Patris ipse narravit⁷. Hinc instructus Paulus clamat, et dicit: « Beatus et solus potens, rex regum et Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, et lucem » habitat inaccessibilem, quem vidit hominum nemo,

¹ Matth. xvii, 5. — ² Coloss. i, 15. — ³ Joan. viii, 28. — ⁴ Id. xiv, 28. — ⁵ I Cor. xv, 27. — ⁶ Tit. ii, 13. — ⁷ Joan. i, 18.

» neque videre potest, cui honor et potestas in saecula. » Amen¹. » De hoc iterum dicit: « Soli sapienti Deo per » Jesum Christum, cui gloria in saecula. Amen². » Et ideo unus Deus a nobis pronuntiatur: quia unus est super omnia Deus innatus, infectus, ut persecuti sumus. Filium autem natum si Paulo non credis dicenti: « Primogenitum universae creaturae³: » vel ipsi Filio crede dicenti ad Pilatum, cum ei diceret: « Ergo tu rex es? » Ait Christus: « Ego in hoc natus sum⁴. » Natum lego, et profiteor quod lego: primogenitum lego, non discredito: unigenitum lego, etiamsi ad equuleum suspendar, aliter non sum dicturus: quod docent nos sanctae Scripturae, profiteor. Tu enim qui dicis, quod unus sit Pater et Filius, dic Patrem unigenitum, dic primogenitum: dic quae sunt Patris in Filio, dic Filium unigenitum, dic innatum, dic quia nemo eum vidit unquam, neque videre potest. Prosequere de Spiritu sancto talia qualia de Patre legimus, ut aequalem ostendas Spiritum sanctum Patri. Dic rogo, habe me discipulum. Prosequere de Filio, quod Filius sit innatus, quod sit sine origine. Si aequalis, utique talis: si talis, utique innatus: si innatus, utique nec vidit eum quisquam hominum. Da testimonia, et instrue, et doce, et habebis me discipulum. »

XIV. AUG. dixit: A vobis unum Deum coli dixisti, sicut te loquente advertere potui: consequens est ut aut non colatis Christum, aut non unum Deum colatis, sed duos. Dixisti etiam de Patre, quod ad humana contagia et ad humanam carnem non descenderit. Si forte nescis, contagia ubi dicuntur, aliquam contaminationem significant: voluisti ergo Christum intelligi venisse ad humana contagia: ergo humana carne inquinatum professus es

¹ I Tim. vi, 15. — ² Rom. xvi, 27. — ³ Coloss. i, 15. — ⁴ Joan. xviii, 37.

Christum. Ego autem dico, imo catholica fides, quam cum Ecclesia Christi teneo, Dominum nostrum Jesum Christum sic factum esse Verbum carnem, ut nulla de humano genere et de humana carne contagia pateretur. Venit enim mundare, non coinquinari. Suscepit ergo animam humanam, et carnem humanam sine ulla peste contagii: et utrumque, id est, et animam humanam et carnem humanam, in se ipso salvare dignatus est. Sed quia de ejus invisibilitate veritati, quantum video, non vis acquiescere, rogo ut cogites secundum carnem et secundum hominem fuisse visibilem Christum. Nam secundum id quod Verbum est Deus apud Deum, et ipse invisibilis est. Sapientia Dei est Christus: humana sapientia invisibilis est; et Dei sapientia visibilis erit? Quantum ergo attinet ad illam naturam in qua æqualis est Patri, pariter est Deus, pariter omnipotens, pariter invisibilis, pariter immortalis. Dixisti etiam, quantum adverti, sic accipiendum esse quod ait Apostolus: « Qui solus habet » immortalitatem¹: » ut in hac sententia solus Pater accipi debeat. Ergo Verbum Dei mortale vis esse? Sapientia Dei non est immortalis secundum te. Non intelligis qui non potuisset ullo modo mori Filius, nisi carnem mortalem suscepisset a nobis? Denique caro in illo mortua est, non ipse mortuus est quantum ad Deum pertinet, quantum ad divinitatem attinet, qua æqualis est Patri. Sic enim hominibus ait: « Nolite timere eos qui corpus » occidunt, et postea non habent quid faciant²: » quia anima mori non potest; Verbum Dei mori potest? Sapientia Dei mori potest? Unigenitus ille non assumpta carne mori potuit? Assumpta autem carne qua factus est homo, sicut æqualem se novit quando dicit: « Ego » et Pater unum sumus³; » sic se novit minorem: « Quia

¹ 1 Tim. vi, 16. — ² Luc. xii, 4. — ³ Joan. x, 30.

» Verbum caro factum est, et habitavit in nobis⁴. Non » rapinam arbitratus est esse æqualis Deo². » Natura enim erat, non rapina: non enim usurpavit hoc, sed natus est hoc. « Veruntamen semetipsum exinanivit formam » servi accipiens³: » (agnovisti æqualem, jam incipe agnoscere minorem:) formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo.

Ecce qua forma major est Pater: discerne dispensationem suscepti hominis a manente immortaliter divinitate, et non erras in verbis quæ multum amas dicere, et ea non dignaris sapere. Profiteor autem, sicut dicis Patrem innatum, Filium natum. Sed non ideo sunt diversæ naturæ atque substantiæ, quia ille non natus est, ille natus est. Etenim si natus est, Filius est: si Filius est, verus Filius est, quia unigenitus est. Nam et nos dicti sumus filii: sed numquid unigeniti sumus tot filii? Aliter ille Filius unigenitus: ille natura Filius, nos gratia filii: ille unigenitus de Patre natus, hoc est quod Pater secundum naturam, secundum substantiam. Qui autem dicit eum propterea quia natus est, ideo alterius esse naturæ, negat verum Filium. Habemus autem Scripturam: « Ut simus in vero Filio ejus Jesu Christo, ipse » est Deus verus et vita æterna⁴. » Quare verus Deus? Quia verus Dei Filius. Si enim animalibus dedit ut non generent nisi quod sunt: homo hominem generat, canis canem, et Deus Deum non generat? Si ergo ejusdem substantiæ est, quare dicis minorem? An forte, quia homo pater quando generat filium, etsi homo hominem generat, tamen major minorem generat? Expectemus ergo ut crescat Christus, quomodo crescunt homines quos generant homines. Si autem Christus ex quo natus est, quod non est a tempore, sed ab æternitate, quod est hoc est, et

¹ Joan. i, 14. — ² Philip. ii, 6. — ³ Ibid. 5. — ⁴ 1 Joan. v, 10.

tamen minor est : melior est humana conditio ; quia homo vel crescere potest , et aliquando venire habet ad ætatem patris sui , ad robur patris sui , ille nunquam , quomodo verus Filius ? Usque adeo autem Filium agnoscimus Deum magnum , ut Patri dicamus æqualem . Itaque sine causa nobis , quod valde profitemur , testimoniis et multiloquio probare voluisti . Dicit autem : « Deum » meum et Deum vestrum¹ : » attendens formam hominis in qua erat .

Cæterum quantum attinet ad illud quod dixit Joannes : « In principio erat Verbum , et Verbum erat apud » Deum , et Deus erat Verbum² : » non est Pater Dei Deus , sed Deus est Christi , quia Christus factus est homo . Unde et ipse dicit in Psalmis , cur illi sit Pater Deus : « De ventre matris meæ Deus meus es tu³ . » Quando dicit de ventre matris sibi illum esse Deum , ostendit propter hoc esse Deum Patrem Filio , quia homo est Filius , secundum quod Pater major est Filio . Unde dicit : « Deum meum et Deum vestrum⁴ . » Inde est et illa subjectio quam non debemus mirari secundum hominem redditam Patri , quando , sicut scriptum est , etiam parentibus subditus erat⁵ : et de illo scriptum est : « Minorasti » eum paulo minus ab Angelis⁶ ? » Vellem autem hoc etiam aliquibus Scripturarum testimoniis doceres nos , ubi legatur adorari Patrem a Spiritu sancto . A Filio autem accipio , etiamsi non proferas testimonia , quoniam homo adorat Deum : admittitur facile , secundum hominem dictum , quamvis nec hoc legas . Tamen specialiter de te exigo , ut adoratum Patrem a Spiritu sancto legas nobis , aut commemores testimonium divinum : fortassis enim sit , sed me fugiat : ut si inveneris , respondeam

¹ Joan. xx, 17. — ² Id. i, 1. — ³ Psal. xxi, 11. — ⁴ Joan. xx, 17. — ⁵ Luc. ii, 51. — ⁶ Psal. viii, 6.

quomodo id accipi debeat , sicut de gemitibus Scripturarum solemniter locutione respondi . Quod autem dicis , quod per illam copulationem ineffabilem non sit unus Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus : vis nosse quantum valeat ista copulatio ? Non ex locutionibus nostris , sed ex divinis Eloquiis certe manifestum est , aliud esse spiritum hominis , aliud esse Spiritum Dominum ; unde dicitur : « Dominus Spiritus est , » id est , quia corpus non est : et tamen ait Apostolus : « Qui adhæret meretrici , unum corpus est ; qui autem adhæret Domino » unum spiritus est¹ . » Si ergo ista adhæsiō diversarum naturarum spiritus (quia aliud est hominis , aliud Dei) , fecit unum Spiritum ; non vis ut tantum adhæreat Patri Filius , ut sit unus Deus ? Hoc accipe etiam de Spiritu sancto , qui Deus est .

Cæterum si Deus Spiritus sanctus non esset , templum utique nos ipsos non haberet . Scriptum est quippe in Apostolo : « Nescitis quia templum Dei estis ; et Spiritus » Dei habitat in vobis ? » Et iterum : « Nescitis quia » cor » pora vestra templum in vobis est Spiritus sancti , quem » habetis a Deo² ? » Nonne si templum alicui sancto Angelo excellentissimo de lignis et lapidibus faceremus , anathemaremur a veritate Christi et ab Ecclesia Dei ; quoniam creaturæ exhiberemus eam servitutem , quæ uni tantum debetur Deo ? Si ergo sacrilegi essemus faciendo templum cuicumque creaturæ , quomodo non est Deus verus cui non templum facimus , sed nos ipsi templum sumus ? Quomodo autem dixerit Christus : « Sicut habet » Pater vitam in semetipso , sic dedit Filio habere vitam » in semetipso³ , » superius respondi . Concordia autem et charitate , quia dicis factum fuisse , ut unum sint Pater et Filius ; quando mihi protuleris dictum esse , quod

¹ 2 Cor. iii, 17. — ² 1 Cor. vi, 19. — ³ Joan. v, 26.

unum sint quæ sunt diversæ substantiæ, tunc cogitabo quid debeam respondere. Legimus enim : « Qui plantat » et qui rigat unum sunt¹ : » sed ambo homines erant, ejusdem substantiæ fuerant, non diversæ. Item legimus ipso Christo dicente : « Ut sint unum, sicut et nos unum » sumus². » Non dixit : Ut ipsi et nos unum; sed, Ut ipsi sint unum, in natura sua et in substantia sua, concordi æqualitate quodam modo uniti atque conflati : sicut Pater et Filius et Spiritus sanctus unum, propter individuam eandemque naturam. Aliud est enim, unum sunt : aliud, unus est. Quando dicitur, unum sunt; etsi non dicatur quid unum, intelligitur una substantia. Quando dicitur, unus est, de duabus diversisque substantiis, necesse est ut quæeratur quid unus. Verbi gratia, diversa substantia est anima et corpus, tamen unus homo : diversa substantia est spiritus hominis et Spiritus Dei, tamen cum Domino adhæret, unus spiritus est³ : addidit, spiritus; non dixit, unum sunt. Ubi autem dicitur, unum sunt, una substantia significatur, quod vos non vultis, et audetis dicere verum Christum Dei Filium vos confiteri. Non autem ideo major est Pater, quia testimonium dicit de Filio. Nam et Prophetæ perhibuerunt Filio testimonium. Alius est quidem qui perhibet testimonium, alius cui perhibetur : quia Pater Pater est, Filius Filius est. Non quia unum non sunt, aut unus Deus non sunt, quando cohærentes atque conjuncti sunt, quod semper sunt. Sic autem dicis hinc inter Patrem et Filium esse diversitatem, quia Pater diligit et Filius diligitur; quasi negare possitis, quod Filius diligat Patrem. Si ambo se invicem diligunt; cur negatis eos unius esse naturæ? Quod dixi de Patre unde dicitus sit major, quia propter formam servi dictum est :

¹ 1 Cor. III, 8. — ² Joan. XVII, 11. — ³ 1 Cor. VI, 17.

hoc dico et de invisibilitate, quoniam visibilis Filius propter eandem formam servi dictus est.

Cæterum quantum attinet ad ipsam divinam substantiam, vel Patris, vel Filii, vel Spiritus sancti, omnino est invisibilis. Nam quando se patribus divinitas ostendebat, per subjectam creaturam se invisibilem demonstrabat. Nam per ipsam suam naturam usque adeo invisibilis est, ut ipse Moyses ei cum quo facie ad faciem loquebatur, diceret, « Si inveni gratiam ante te, ostende » hi temetipsum manifeste⁴. » Volebat enim eum videre, sicut videtur Deus oculis cordis. « Beati enim mundi » corde, quia ipsi Deum videbunt². » Sic volebat videre Moyses eum cui dicebat : « Ostende mihi temetipsum manifeste : » sicut et invisibilia Dei per ea quæ facta sunt conspiciuntur. Sic enim ait Apostolus : « Invisibilia enim » ejus per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, » sempiterna quoque virtus ejus ac divinitas³. » Ecce intelligendo conspiciuntur invisibilia Dei, et tamen invisibilia dicuntur. Et omnia per ipsum facta sunt Christum⁴, et visibilia et invisibilia, et ipse a nobis credi visibilis potest? Hinc etiam dicis de Patre tantum intelligi debere quod ait Apostolus, « Soli sapienti Deo⁵. » Ergo solus est Pater Deus sapiens, et non est sapiens ipsa Dei Sapientia, quod est Christus, de quo ait Apostolus, Christum Dei Virtutem et Dei Sapientiam⁶. Superest ut dicatis (quid enim non audetis?) insipientem esse Sapientiam Dei. Sic autem dicis Patrem infectum, quasi Filius factus sit, per quem facta sunt omnia. Scito factum esse Filium, sed in forma servi. Nam in forma Dei usque adeo non est factus, ut per illum facta sint omnia. Si enim ipse factus est, non per illum sunt omnia facta,

¹ Exod. XXXIII, 13. — ² Matth. V, 8. — ³ Rom. I, 20. — ⁴ Joan. I, 3. — ⁵ Rom. XVI, 27. — ⁶ 2 Cor. I, 24.

sed cætera. Non itaque dico Filium ingenitum : sed Patrem genitorem, Filium genitum. Hoc tamen genuit Pater quod est : alioquin non est verus Filius, si quod est Pater, non est Filius ; sicut de partibus animalium supra diximus ; quia veri filii hoc sunt per substantiam quod parentes. Quid est autem quod poscis, ut ostendam tibi æqualem Patri Spiritum sanctum esse, quasi tu ostenderis Patrem majorem esse Spiritu sancto, sicut potuisti ostendere de Filio, propter formam servi ? Scimus enim dictum esse Patrem Filio majorem esse, quia in forma servi erat Filius : et adhuc in forma est humana Filius, quam levavit in cœlum. Propterea dictum est de illo quod et nunc interpellat pro nobis¹. Et sempiterna erit in regno hæc eadem forma immortalis. Propter quod dictum est, « Tunc et ipse Filius subjectus erit ei qui illi subiecit omnia². » Nam de Spiritu sancto qui nullam suscepit creaturam ad unitatem personæ suæ, quamvis se per subjectam creaturam visibiliter et ipse, sive per columbæ speciem³, sive per linguas igneas sit demonstrare dignatus⁴, nunquam dictus est eo major Pater, nunquam dictus est Spiritus sanctus adorasse Patrem, nunquam dictus est minor Patre. Sed dicis de Filio, « Si æqualis esset, utique talis : » id est, ut quia non est ingenitus, non videatur talis. Posses dicere non esse hominem quem genuit Adam, quia ipse Adam non est genitus, sed factus a Deo. Si autem potuit Adam esse, et non esse genitus, et tamen hoc generare quod erat ipse, non vis ut potuerit Deus Deum æqualem sibi ? Puto me tibi ad omnia respondisse. Sed si non vis esse discipulus, noli esse multiloquus.

MAX. dixit : 1° « Loqueris quasi auxilio principum munitus, nihil secundum timorem Dei. Longas horas sustinui, exposuisti ut tibi visum est. Respondemus Deo

¹ Rom. viii, 34. — ² 1 Cor. xv, 28. — ³ Matth. iii, 16. — ⁴ Act. ii, 3.

auxiliante ad omnia. Nec enim nudo sermone, sed testimoniis divinarum Scripturarum muniti. Tantum sicut nos patientes fuimus exponente tua religione, et ipse cum tuis patientiam accommoda, ut ad singulos tuos sermones demus responsum, sicut et ipse ad nostros respondisti quod tibi placuit. »

2° « Nos Christum colimus ut Deum omnis creaturæ. Nam quia adoratur et colitur, non tantum ab hominum natura, verumetiam et ab omnibus Virtutibus cœlestibus, audi clamantem beatum Paulum : « Hoc enim sentite in » vobis quod et in Christo Jesu : qui cum in forma Dei » esset, non rapinam arbitratus est esse se parem Deo, » sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in » similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut » homo : humiliavit semetipsum, factus obediens usque » ad mortem, mortem autem crucis : propter quod et » Deus eum superexaltavit, et donavit ei nomen quod est » super omne nomen¹. » Illud utique quod tu in tuis prosecutionibus, sciens quod professioni tuæ erat contrarium, subducendum putasti, sciens quia lectio te argueret. Nam quod omne genu flectatur Christo, utique sic prosequitur ipse Paulus, cum dixisset, « Donavit illi » nomen quod est super omne nomen : » sequitur, « Ut » in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, et infernorum ; et omnis lingua confiteatur, » quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris. » Dicendo enim, « Ut in nomine Jesu omne genu flectatur, » cœlestium, terrestrium, et infernorum : » universa conclusit. Nihil est in cœlo quod non genu flectat Christo : nihil remansit in terra quod non genu flectat Christo : nihil in inferis quod non genu flectat Christo. Et hoc Pater ei donavit. Possunt enim probare qui legunt, si

¹ Philip. ii, 5-7.

ex mea auctoritate vel ex multiloquio, ut accusas, hanc prosecutionem feci, aut certe de auctoritate divinarum Scripturarum respondeo. »

3° « Dicis Spiritum sanctum quod æqualis sit Filio. Da testimonia, ubi adoratur Spiritus sanctus, ubi ei coelestia et terrestria et inferna genu flectant. Nos enim, quod adorandus sit Deus Pater, beato Paulo apostolo clamante didicimus : « Propterea flecto genua mea ad Patrem Dominum nostri Jesu Christi, ex quo omnis paternitas in » coelis et in terra nominatur¹. » Auctoritate sanctarum Scripturarum adoramus Patrem : æque ab ipsis divinis Scripturis instructi, colimus et adoramus Deum Christum. Si alicubi adorandus sit Spiritus sanctus : si Pater ei sic perhibuit testimonium, si Filius, si ipse de se ista amplexus est, lege præter quam diximus ex divinis Scripturis. »

4° « Quod Christus est in dextera Dei, quod interpellat pro nobis², sic etiam in alio loco ipse prosequitur Paulus dicens : « Quæ sursum sunt quærite, ubi Christus » est in dextera Dei sedens³. » Sic ad Hebræos ipse scribens ait : « Purificatione peccatorum facta, consedit ad » dexteram magnitudinis in excelsis⁴. » Sic utique et Spiritus sanctus jam ante per Prophetam præcinerat, dicens : « Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis⁵. » Sic et ipse Filius in Evangelio professus est. Præterea ad illum principem qui eum adjurans dicebat : « Dic nobis » si tu es Christus Filius Dei benedicti⁶ : » ait ipse, Ego » sum : » vel certe, « Tu dicis : et a modo videbitis Filium » hominis sedentem ad dexteram virtutis Dei⁷. »

5° « Nos enim Spiritum sanctum competentem hono-

¹ Ephes. iii, 14. — ² Rom. viii, 34. — ³ Coloss. iii, 1. — ⁴ Hebr. i, 3. — ⁵ Psal. cix, 1, et Matth. xxii, 44. — ⁶ Marc. xxiv, 61. — ⁷ Matth. xxvi, 64.

ramus ut doctorem, ut ducatorem, ut illuminatorem, ut sanctificatorem : Christum colimus ut creatorem : Patrem cum sincera devotione adoramus ut auctorem : quem et unum auctorem ubique omnibus pronuntiamus. Istæ enim calumniæ de philosophicæ artis instructione veniunt. Non puto te minus legisse quod ait Apostolus : « Quoniam Christus utique cum non esset peccator, pro » nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in » ipso¹. » Nec hoc sane ad te forte pervenit, quod dixerit Scriptura : « Maledictus omnis qui pendet in ligno². » Quod interpretans beatus apostolus Paulus dicit : « Factus » pro nobis maledictum, ut benedictio in gentibus adim- » pleretur³. » Nec hoc sane pervenit ad te, quod ait ipse Paulus : « Primus homo Adam de terra terrenus, secun- » dus homo Dominus de cælo coelestis advenit⁴. » Ergo et Christus suscepit hominem, ut ipse exposuisti. Et ea de causa diximus, quod ad terrena contagia descendit. Non enim ignoramus illum secundum quod legimus, « Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore » ipsius : qui cum malediceretur, non remaledicebat ; » cum pateretur, non comminabatur⁵ : » commendabat autem se judicanti juste. Nec hoc ignoramus quod ait Baptista Joannes : « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit pec- » catum mundi⁶. » Constat, ut et ipse persecutus es. Nec enim ad omnia obstinati esse debemus, ut non quæ bene dicis laudemus. Valde enim justa est prosecutio tua, quia ob hoc venit Christus, ut nos potius a peccatis et ab iniquitatibus mundaret ; non tamen ut ipse contaminaretur, sicut et ipse persecutus es. Certum est enim, quod secundum divinitatis suæ substantiam illam beatam, quam habuit ante mundi constitutionem, ante sæcula, ante tem-

¹ 2 Cor. v, 21. — ² Deut. xxi, 23. — ³ Galat. iii, 13. — ⁴ 1 Cor. xv, 47. — ⁵ 1 Petr. ii, 22. — ⁶ Joan. i, 29.

pora, ante dies, ante menses, ante annos, antequam quidquam esset, ante aliquam excogitationem, in illa beata natura Deus natus a Patre est. »

6° « In Deo enim comparatione digna uti decet. Hoc sane mihi displicet, et valde animo dolui in tua prosecutione: ut enim diceres, quod homo hominem generat, et canis canem: tam foeda comparatio in illam tantam immensitatem produci non debuit. »

7° « Quis autem ignorat quod Deus Deum genuit, quod Dominus Dominum genuit, quod Rex Regem genuit, quod Creator Creatorem genuit, quod bonus bonum genuit, quod sapiens sapientem genuit, quod clemens clementem genuit, potens potentem? Nihil subtraxit Pater in generando Filium. Nec enim invidus, sed ut fons bonitatis tantum bonum genuit: cujus bonitatis testis est omnis creatura, secundum tuam ipsius prosecutionem, quam valde laudo, ubi de divinis Scripturis protulisti, dicendo, « Invisibilia enim ejus a creatura mundi, per » ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna » quoque virtus ejus ac divinitas¹. »

8° « Adhuc autem adjicio, non contraria his quæ bene sunt dicta dicens, sed consensum accommodans: quoniam ex magnitudine pulchritudinis condigne Creator eorum cognoscitur atque colitur. Ut puto dedimus ad ista responsum: quoniam hoc et beatus Paulus iterum prosequitur: « Quoniam chirographum quod erat contra- » rium nobis, ipsum tulit Christus de medio, affigens » illud cruci, et exuens se carnem, Potestates et Princi- » patus transduxit fiducialiter, triumphans eos in semet- » ipso². » Attamen et sicut homo qui exercitationem liberalium litterarum vel rhetoricæ artis non feci, si quod vitium fecissem in sermone, ad sensum respicere debuis-

¹ Rom. I, 20. — ² Coloss. II, 14.

ses, et non vitium sermonis intendens, in crimen nos inducere. Absit, absit: Unigenitus Deus, Deus est universæ creaturæ, mundus, incoïnquinatus, sanctus, securus, nullam in se habens immunditiam. Nam qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum¹. « Quod enim Verbum caro factum est, et habitavit in » nobis, « Evangelista testatur: » Et vidimus, ait, gloriam » ejus, gloriam tanquam Unigeniti a Patre, plenum gratiæ » et veritatis². » De hoc ipso et ante jam Vetus Testamen- tum præcinuerat, dicens: « Lavabit in vino stolam suam, » et in sanguine uvæ opertorium suum³. » Quod lego, credo: quoniam Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Iterum lego beatum Paulum dixisse: « Qui » transfigurabit corpus humilitatis nostræ conforme fieri » imaginis corporis gloriæ suæ⁴. » Credo enim quod Christus Deus a Patre genitus, ante omnia sæcula, ipse sibi secundum Salomonem perfectam ædificasset domum, secundum quod legimus: « Sapientia ipsa sibi ædificavit » domum⁵: » quam domum vice templi accepit. »

9° « Nam et ipse dedisti rationem, secundum quid sit visibilis, secundum quid invisibilis: ut puto non recens hæc auditio pervenit ad aures tuæ religionis. Nam et in prosecutione quam prosecutus es comparationem accipiens animæ, ostendisti piam et justam rationem esse ut credamus et cognoscamus, quia si anima humana in corpore posita, oculis corporalibus videri non potest; quanto magis Creator animæ corporalibus oculis videri non potest. Nam si Angeli secundum naturæ suæ substantiam invisibiles habentur; quanto magis Creator Angelorum, qui tanta ac talia fecit, Angelos, Archangelos, Sedes, Dominationes, Principatus, Potestates, Cherubim, Se-

¹ Joan. V, 23. — ² Id. I, 14. — ³ Gen. XLIX, 11. — ⁴ Philip. III, 21. — ⁵ Prov. IX, 1.

raphim? Ad quorum multitudinem, ut legimus in Evangelio, omne genus humanum ad unam comparavit ovem¹, dicens: « Relictis nonaginta novem in montibus, venit » quærere unam errantem. Nam denique sic erit gaudium, » ait, in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, » quam in nonaginta novem justis qui non indigent pœnitentia². » Nam qui non indigent pœnitentia qui sunt, nisi utique illæ cœlestes Virtutes, quibus nihil est cum humana natura commune? Consideranda est virtus Unigeniti Dei, et in ipso admiranda est magnitudo omnipotentiae Dei, qui tantum ac talem genuit Filium, tam potentem, tam sapientem, sic plenum, qui tantas, ac tales cœlestes Virtutes fecit. Et ne verbosi inveniamur, sicuti jam et denotare nos dignatus es; quod quidem atque utinam contingat, ut et nos possumus dicere: « Nos stulti » propter Christum, et tanquam purgamenta mundi hujus » facti sumus³: » et si quid aliud tua religio de nobis voluerit judicare. Scimus illum qui dixit: « Quoniam propter » te improperium sustinui tota die⁴. » Ad quod exemplum nos provocans Paulus, dicebat: « Imitatores mei estote, » sicut et ego Christi⁵. » Nam et Petrus ait: « Christus passus » est pro vobis, relinquens vobis exemplum, ut sequamini » vestigia ejus⁶. » Secundum divinitatis suæ substantiam, non solum ab hominibus non videtur Filius, sed etiam nec a cœlestibus Virtutibus. Potest enim Archangelus Angelum videre, Angelus animas nostras spiritales et videre et penetrare: hoc est utique, majorem inferiores et videre et penetrare. Et secundum Salvatoris sententiam, ut dicebat tunc ad illum qui se divitem jactabat: « Stulte, hac » nocte expostulatur anima tua a te⁷: » est officium Angeli, ut animam restituat ante conspectum Domini. Non

¹ Math. XVIII, 12. — ² Luc. XV, 4. — ³ I Cor. IV, 10 — ⁴ Psal. LXXVIII, 8. — ⁵ I Cor. IV, 16. — ⁶ I Petr. II, 21. — ⁷ Luc. XII, 20.

tamen anima potest Angelum videre, aut exhibere. Isto enim ordine ascende superius, et invenies quemadmodum est unus invisibilis Deus Pater, qui superiorem non habet a quo circumspiciatur: qui quantus est, infinitus est; qui nec finiri verbis, nec mente concipi potest: de cujus magnitudine, non solum humana lingua, sed etiam et omnes cœlestes Virtutes pariter coadunatae dicunt ut valent, non tamen explicant ut est. Plenus est ab omni quod dicitur. Hunc enim solus Filius condigne honorat et laudat, quanto plus a suo genitore ante omnem excogitationem est consecutus. Nam quia et honorat, et collaudat, et glorificat suum genitorem, quamvis quatuor Evangelia testantur, attamen in compendium referens, eis quæ carni soletis applicare postpositis, jam nunc proferam testimonia, ubi in cœlis suum Patrem adorat. Dicit enim sic Paulus ad Hebræos: « Non enim in manufactis templis » intravit Christus exemplarium veritatis, sed in ipso » cœlo modo apparet personæ Dei pro nobis¹. » Hoc utique post Christi regressum in cœlis. Posteaquam enim de cœlo locutus est dicens: « Saule, Saule, quid me persequeris²: » posteaquam Spiritus sanctus ait: « Segregate mihi Barnabam et Paulum in opus ministerii quo » vocavi eos³: » vocatus Paulus dicit: « Non in manufactis templis intravit Jesus exemplarium veritatis, sed » in ipso cœlo modo apparet personæ Dei pro nobis. » Et quia suggestit religio tua, ut ad hoc demus responsum, si Filius videat Patrem, legimus in Evangelio: « Non » quia vidit Patrem quisquam, nisi qui est a Deo, hic » vidit Patrem⁴. » Vidit ergo Patrem, sed vidit incapabilem. Pater autem sic videt Filium, ut tenens in sinu suo et habens, secundum antelatum testimonium, quod Deum nemo vidit unquam, unigenitus Filius qui est in

¹ Hebr. IX, 24. — ² Act. IX, 4. — ³ Id. XIII, 2. — ⁴ Joan. VI, 46.